
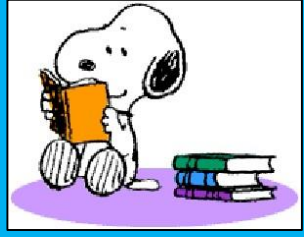

2. lecke A hitelpénzrendszer jellemzői és működése

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

 <p>Kosztopulosz Andreász</p>	<p>Mottó:</p> <p>„Az én filozófiám, hogy a pénz beszél, a készpénz pedig üvölt.”</p> <p>Sharon Stone</p>	<p>Kulcsfogalmak:</p> <p>aranypénz, hitelpénz, pénzfunkciók, SDR</p>	 <p>≈ 15 perc</p>
--	--	--	--

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

A modern pénz lényegében **hitelpénz**, amely történetileg az *államjegy és a bankjegy összefonódásából* keletkezett. A **hitelpénz** olyan **bankpasszíva**, amely képes betölteni a **pénz funkcióit**. A **fémpénz és a hitelpénz közötti különbségek** a kétféle pénz keletkezésének és forgalmának eltérő vonásaiból fakadnak.

- Az *aranypénz*, amely az egyszerű **áruforgalom terméke**, *árupénz*. Nem más, mint az általános áru és mint ilyen, az áruérték önállósult, likvid formája. A *hitelpénz* a **tőkeforgalom terméke**. A tőkeérték likvid formája a hitel és a hitel jegyei töltenek be pénzfunkciót. Ezért a hitelpénz nem az érték önállósult alakja, hanem csak *értékre szóló követelés* (és adósság). **Fiktív érték, vagyis értékpapír**. Bankpasszívaként meghatározva a **modern pénzt a bankrendszer adósságaként és a reálszféra követeléseként fogjuk fel**.
- A keletkezés módját tekintve is különbözik a kétféle pénz. Addig, amíg az aranyat **termelik** (bányásszák, mossák, tisztítják, finomítják, majd érmévé verik), addig a modern pénzt **hitelnyújtás révén teremtik**.
- Az előzőekből következik, hogy az aranypénznek van saját belső értéke, a hitelpénznek viszont csak képviseleti értéke van (névértéke és árfolyamértéke lehet, de a papír értékének semmi köze egyikhez sem).
- A különbségek megnyilvánulnak a kétféle pénz tárgyi formájában is. A fémpénz **érme vagy rúd** formában létezik. A hitelpénznek is van **készpénz** formája (ezért nevezik papírvalutának), de

2. lecke A hitelpénzrendszer jellemzői és működése

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

túlnyomórészt számlapénz alakjában létezik, (ezért nevezik néha láthatatlan pénznek is). Ráadásul a különböző fajtái eltérő likviditásuk miatt nem azonos mértékben felelnek meg a pénzjellegnek.

- Eltérő a kétféle pénz forgalma is. Nemcsak arról van szó, hogy az aranypénz vásárlás révén kerül a forgalomba, a modern pénz pedig az őt teremtő hitel révén. Eltérő a forgalomból való kilépés módja is. Az aranypénz kétféle módon léphet ki a forgalomból: vagy kincsként kicsapódik vagy más piacra, külföldre távozik. A hitelpénz számára egyik lehetőség sem adott: a papírpénz nem képes kinccsé válni, és többnyire külföldre sem távozhat. Ezzel szemben a hitelpénz forgalma körforgalom: ahol belépett a forgalomba, ott ki is kell lépnie. Amikor lejár a hitel, vissza kell fizetni. Ilyenkor a hitelpénz megsemmisül.
- Eltérés mutatkozik abban is, hogy miként tölti be a kétféle pénz ugyanazokat a pénzfunkciókat. A különbség a legfeltűnőbb a világpénz funkció esetében. Addig, amíg az aranypénzrendszer nemzeti valutaként képes volt a világpénzfunkciót is betölteni, addig a nemzeti valutaként keletkező modern pénznek világpénz funkciója többnyire nincs. Egyes nemzeti valuták betölthetnek és be is töltenek nemzetközi pénzfunkciókat, de a világpénz funkciót a hitelrendszer még nem fejlesztette ki (Bizonyos kezdemények pl. SDR, euro már vannak, de valódi világpénz még nincs.).
- A kincsképző funkciót is eltérő módon tölti be a kétféle pénz. Az arany esetében a kincsképzés a pénznek a forgalomból való kivonását jelentette. A modern pénz esetében a megtakarítások bármilyen formát is öltsenek (bankbetét, kötvény részvény, vagy más értékpapír), mindig visszakerülnek a forgalomba, mert valaki más elkölti.
- Az értékmérő funkció is másként működik. Aranypénz esetén értéket értékkel mérünk, amely esetben nemcsak az árarányok, hanem az árák színvonala is meghatározódik. A modern pénz esetében az értékmérés leszűkül az értékarány mérésre, az árszínvonal pedig esetlegessé válik (Mivel a pénznek saját értéke nincs, áru és pénz cserearánya, vagyis az árszínvonal elvileg bármekkora lehet).

A fentiekből is adódik, hogy a tankönyvek manapság többnyire nem öt, hanem csak három pénzfunkciót sorolnak fel. Ezek a következők: **elszámolási egység, tranzakciós eszköz, és értékőrző**. Az elszámolási egység lényegében megfelel a hagyományos értékmérő funkciónak, az értékőrző, pedig a kincsképzésnek. A tranzakciós funkció a forgalmi és fizetési eszköz funkciót együttesen jelenti: azt az eszközt, amely nemcsak cserét, hanem hitelt is közvetít.

2. lecke A hitelpénzrendszer jellemzői és működése

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

Mi az az SDR?

Az IMF 1969-ben hozta létre a Special Drawing Right, vagyis a Különleges Lehívási Jogok rendszerét. Az IMF mint világgjegybank egy kísérletet indított, melynek célja a nemzetközi hitelpénz létrehozása volt. Lényegében egy hitelkeretről volt szó, amelyet a tagországok exportjuk nagyságának függvényében vehettek igénybe akkor, ha nemzetközi fizetési mérlegük passzívvá vált. Ez azt jelentette, hogy a passzív fizetési mérlegű országok SDR keretüket aktív fizetési mérlegű országok valutájára válthatták át. Gyakorlatilag egy olyan készletbeli hitel, amelynek feltételeit nem a hitelező szabja meg.

Az SDR-t kezdetben a dollárhoz kapcsolták, így értékét az aranyparitás határozta meg (1 SDR = 1\$ = 0,888671 gramm arany). 1971 után, amikor a dollár hivatalos beváltását felfüggesztették, az SDR-t kosárvalutává alakították, amelyben a különböző valuták súlyuknak megfelelően vettek részt. Eleinte 16 valuta később már csak az 5 legnagyobb részarányú ország valutája szerepelt: 1991 óta az USA dollár, a német márka, a francia frank, japán jen és az angol font.

Az SDR azonban nem pénz: felhasználhatósága korlátozott. Mint fizetőeszköz csak korlátozott mértékben képes a pénz funkcióinak betöltésére (Főként elszámolási egység és korlátozottan tartalék.)

További érdekes információk a témában

Soproni kéfrank

Vajon pénznek tekinthetők-e az ún. helyi pénzek? Egy érdekes tanulmány a jelenségről:

Helmeczi István Nándor – Kóczán Gergely (2011): *A „helyi pénznek” nevezett utalványokról*. MNB Szemle, április (Letölthető: <https://www.mnb.hu/letoltes/helmeczi-koczan.pdf>)

2. lecke A hitelpénzrendszer jellemzői és működése

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

Ellenőrző kérdések:

1. *Mit jelent, hogy a modern pénz történetileg az államjegy és a bankjegy összefonódásából keletkezett?*
2. *Milyen szempontok mentén tartunk fel különbségeket az aranypénz és a modern pénz között?*
3. *Hogyan fogalmazná meg a kétféle pénz közti különbséget*
 - a keletkezésük módja
 - a tárgyi formájuk
 - a forgalmuk
 - a világpénz funkció betöltése
 - a kincsképző funkció betöltése
 - az értékmérő funkció betöltése szempontjából?
4. *Milyen értelemben szűkítjük az öt pénzfunkciót háromra a modern pénz esetében?*
5. *Mi az az SDR?*

2. lecke A hitelpénzrendszer jellemzői és működése

Az aranypénz és a hitelpénz eltérő vonásai

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELLEN TANYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE